**Kniha:** Tři kamarádi (Remarque)

**Předmět:** Český jazyk – rozbor díla

**Přidal(a):** TerkaCZ

# Erich Maria Remarque (1898-1970)

- Německý prozaik, romanopisec a dramatik, jeden z nejvýznamnějších autorů protiválečné literatury 20. století.
- Narodil se 22. června 1898 v Osnabrücku jako **Erich Paul Remark** v rodině knihaře. Od mládí se zajímal o literaturu a hudbu a studoval na učitelském semináři.
- Roku 1916 byl jako osmnáctiletý povolán do armády a bojoval na západní frontě, kde byl roku 1917 těžce zraněn. Během války mu zemřela také matka. Válečné zkušenosti zásadně ovlivnily jeho život i tvorbu.
- Později začal používat jméno **Erich Maria Remarque** – prostřední jméno Paul nahradil jménem Maria a vrátil se ke starší podobě příjmení Remarque.
- Po válce krátce učil a vystřídal několik zaměstnání. Pracoval například u firmy vyrábějící náhrobky, jako pianista a novinář. Působil také ve sportovním časopise, díky čemuž poznal automobilové prostředí.
- Celosvětově se proslavil protiválečným románem *Na západní frontě klid* z roku 1929. Roku 1931 byl nominován na Nobelovu cenu za mír.
- Zastával humanistické, pacifistické a demokratické postoje. Po nástupu nacismu byly jeho knihy zakázány a veřejně páleny. Remarque odešel do Švýcarska a roku 1938 byl zbaven německého občanství.
- Roku 1939 odešel do USA a roku 1947 získal americké občanství. Jeho sestra Elfriede Scholzová byla nacisty roku 1943 popravena; Remarque jí později věnoval román *Jiskra života*.
- Jeho první manželkou byla Ilse Jutta Zambona, jedna z předloh pro Patricii v románu *Tři kamarádi*. Později se oženil s americkou herečkou Paulette Goddard.
- Jeho prózy jsou čtivé, dějově svižné a jazykově poměrně jednoduché, zároveň se zabývají válkou, smrtí, láskou, přátelstvím a lidskou solidaritou. Zemřel 25. září 1970 ve Švýcarsku.

**Jeho díla se dělí na 3 etapy:**

- **Reagující na 1. světovou válku a její následky** – Na západní frontě klid, Cesta zpátky.
- **Díla o meziválečném období a exilu** – Tři kamarádi, Vítězný oblouk, Černý obelisk.
- **Díla reagující na 2. světovou válku a nacismus** – Jiskra života, Čas žít, čas umírat.

**Další díla:**

- **Romány:** Domov snů, Gam, Stanice na obzoru, Miluj bližního svého, Nebe nezná vyvolených, Noc v Lisabonu, Zaslíbená země, Stíny v ráji.
- **Další autorovo dílo:** Poslední stanice – divadelní hra odehrávající se v Berlíně na konci druhé světové války.

# Literárně-historický kontext

**Světová literatura 1. pol. 20. stol**

- Literatura reagovala na 1. světovou válku, meziválečnou společenskou situaci, hospodářské krize, nástup totalitních ideologií i 2. světovou válku.
- První světová válka způsobila miliony obětí, rozvrat společnosti a vznik generace mladých lidí poznamenaných válkou. Literatura proto často přinášela autentické svědectví a varování před další válkou.
- Německo se po válce potýkalo s porážkou, reparacemi, politickou nestabilitou a hyperinflací. Po roce 1923 se situace dočasně stabilizovala, ale na konci 20. let opět rostla nezaměstnanost, chudoba a politická radikalizace.
- Remarque dokončil *Tři kamarády* v exilu roku 1936. První knižní vydání vyšlo téhož roku v Kodani v dánském překladu, německé vydání následovalo roku 1938 v Amsterdamu.
- *Tři kamarádi* tematicky navazují na *Na západní frontě klid* a *Cestu zpátky*. První román zachycuje válku, druhý návrat vojáků a *Tři kamarádi* dlouhodobé následky války.
- Remarque bývá v širším významu spojován s tzv. „ztracenou generací“.
    - Pojem proslavila Gertrude Steinová a následně Ernest Hemingway.

    - V užším významu označuje především americké autory poznamenané 1. světovou válkou, například Ernesta Hemingwaye a Francise Scotta Fitzgeralda. Remarque do jejich původního okruhu nepatřil, tematicky je jim však velmi blízký.
    - Typická je ztráta životních iluzí, nedůvěra k politice a společnosti a obtížný návrat bývalých vojáků do normálního života.
- Dobově a tematicky jsou Remarquovi blízcí také protiváleční a humanisticky orientovaní autoři **Henri Barbusse** a **Romain Rolland**.
- V meziválečné literatuře se rozvíjela protiválečná a reportážně laděná próza, která často vycházela z osobních zkušeností autorů a odmítala idealizovaný obraz války.

**Umělecký směr**

- Remarque patří do **německé meziválečné protiválečné literatury**.
- Jeho tvorba je převážně realistická a vykazuje také některé znaky **nové věcnosti** – střízlivé zachycování reality, každodenního života a sociálních problémů.
- V *Třech kamarádech* se realisticky zobrazují hospodářská nejistota, nezaměstnanost, práce, politické násilí i život obyčejných lidí. V citově vypjatých scénách se však objevují také lyrické prvky.

**Autoři období se dělí do tří skupin:**

- **realisticky laděná próza** – tradičnější vyprávění zaměřené na životní zkušenost jednotlivce (Ernest Hemingway, Francis Scott Fitzgerald)
- **modernistická a experimentální próza** – experimentuje s kompozicí, časem a způsobem vyprávění (James Joyce, Franz Kafka)
- **provokativní a detabuizující próza** – překračuje společenské a literární konvence (Henry Miller)

# Rozbor: Tři kamarádi (1936)

- Román byl věnován Remarqueově první ženě Ilse Juttě Remarque-Zamboně, která se stala jednou z předloh pro postavu Patricie.

### Literární forma, druh a žánr

- **Literární forma:** próza
- **Literární druh:** epika
- **Literární žánr:** román
- Dílo lze blíže charakterizovat jako společenský, psychologický, milostný a generační román.

### Téma a motiv

- **Téma:** přátelství a láska jako hlavní životní jistoty lidí poznamenaných válkou a žijících v nejisté meziválečné společnosti.
- **Vedlejší témata:** nemoc a smrt, válečné trauma, ztráta životních jistot, chudoba, nezaměstnanost, násilí a hledání smyslu života.
- **Motivy:** automobil, autoopravna, závody, tuberkulóza, sanatorium, alkohol a rum, bary a kavárny, peníze, domov, cukrárna, večer a vzpomínky na válku.
- **Symbolika:** Automobil **Karel** představuje společné zážitky tří přátel, svobodu, kamarádství a radost ze života. Jeho ztráta se stává symbolem oběti.
- **Hlavní myšlenka:** Válka člověka poznamenává ještě dlouho po svém skončení. Skutečnou životní oporu lze nalézt především v přátelství, lásce, věrnosti a solidaritě.
- Podobné dílo: Ernest Hemingway – *Sbohem, armádo!*

### Vypravěč

- Vypravěčem je hlavní postava **Robert „Robby“ Lohkamp**. Román je tedy napsán v **ich-formě**.
- Robert je přímým účastníkem děje a vypráví pouze to, co sám zažívá, pozoruje nebo se dozví. Nejde tedy o vševědoucího vypravěče.
- Čtenář má díky jeho perspektivě přímý přístup k jeho vzpomínkám, pocitům a úvahám, zejména k válečnému traumatu, vztahu k přátelům a lásce k Patricii.
- Robertův pohled je často ironický a skeptický. Osobní způsob vyprávění zároveň zesiluje autentičnost a emocionální účinek tragických událostí.

## Kompozice

- Román je rozdělen do **28 částí označených římskými číslicemi I–XXVIII**.
- Kompozice je převážně **chronologická** – příběh postupuje od Robertových narozenin přes jeho vztah s Patricií a problémy autodílny až ke smrti Gottfrieda a Patricie.
- Chronologické vyprávění doplňují **retrospektivy**, především Robertovy vzpomínky na válku a první poválečná léta.
- Prolínají se tři hlavní roviny: **přátelství tří mužů a jejich autodílna**, **vztah Roberta a Patricie** a **společenská a politická situace Německa**.
- Vedle hlavního příběhu se objevují epizody a vedlejší postavy, které dokreslují život a sociální problémy meziválečné společnosti.
- Děj postupně graduje od poměrně veselých scén a rodící se lásky přes existenční problémy a politické násilí až k tragické smrti Gottfrieda a Patricie.

## Jazyk a styl

- Jazyk je převážně **spisovný, srozumitelný, přirozený a úsporný**. Díky tomu je román čtivý a děj má rychlý spád.
- V dialozích se objevují **hovorové a expresivní výrazy**, které přirozeně charakterizují jednotlivé postavy.
- Důležitou roli má **přímá řeč a dialog**. Rozhovory posouvají děj a často odlehčují vážné situace.
- Typické jsou **ironie, nadsázka, sarkasmus a černý humor**. Postavy se humorem často brání beznaději a nepříjemným vzpomínkám.
- Autor využívá kontrast mezi veselými scénami a tragickými událostmi. V dramatických pasážích používá krátké věty a rychlé dialogy.
- Při popisech přírody, lásky a smrti se jazyk stává lyričtějším a obraznějším; objevují se přirovnání, metafory a personifikace.
- Součástí románu jsou také **filozofické a reflexivní úvahy** o válce, smrti, lásce, štěstí, samotě, čase a smyslu života.

## Místo, doba, postavy

- Hlavní část příběhu se odehrává v **Berlíně v letech 1928–1929**.
- Část děje probíhá také u moře a v horském sanatoriu.

### Hlavní postavy

- **Robert „Robby“ Lohkamp** – třicetiletý veterán 1. světové války, citlivý, ironický a poznamenaný válečnými zkušenostmi. Často pije, je však věrným přítelem a dokáže hluboce milovat.
- **Patricie „Pat“ Hollmannová** – mladá, jemná, křehká, inteligentní a přirozená žena. Trpí vážným plicním onemocněním, přesto se snaží žít naplno.
- **Otto Köster** – nejrozumnější a nejpraktičtější z trojice, bývalý voják a pilot, majitel autoopravny, výborný řidič a mimořádně spolehlivý přítel.
- **Gottfried Lenz** – vysoký, hubený muž s výraznou blonďatou hřívou, „poslední romantik“. Je družný, vtipný, idealistický a temperamentní.

### Stručný obsah díla

Robert, Otto a Gottfried jsou bývalí vojáci 1. světové války, kteří společně pracují v autodílně a snaží se obstát v nejisté poválečné společnosti. Robert se zamiluje do Patricie Hollmannové, která však trpí vážnou nemocí. Současně se zhoršuje hospodářská i politická situace, Gottfried se stane obětí politického násilí a Patriciina nemoc nakonec vede k tragickému závěru.

### Podrobný děj

Příběh začíná v den Robertových třicátých narozenin. Při práci v autoopravně vzpomíná na válku i první poválečná léta – roku 1916 byl odveden, bojoval ve Flandrech, poznal smrt svých kamarádů a později revoluci, hlad i hyperinflaci. Po několika různých zaměstnáních se znovu setkal s válečnými přáteli Ottou Kösterem a Gottfriedem Lenzem a začal s nimi pracovat v autoopravně **Köster a spol.** K trojici neodmyslitelně patří automobil **Karel**, který zvenčí vypadá jako stará kraksna, ale má mimořádně výkonný motor.

Na Robbyho narozeniny vyrazí přátelé Karlem na projížďku a při závodění s luxusním Buickem se seznámí s panem Bindingem a **Patricií Hollmannovou**. Robert získá její telefonní číslo,

začne se s ní scházet a postupně mezi nimi vznikne hluboký milostný vztah. Přátelé se mezitím snaží udržet autodílnu, opravují a prodávají automobily a Otto se s Karlem účastní automobilového závodu, ve kterém skončí šestý. Protože však zakázek ubývá, koupí také starší taxík a Robert s Gottfriedem si přivydělávají jako taxikáři.

Robert s Pat později odjedou na dovolenou k moři. Pat je často unavená a bývá jí zima, ale teprve když začne silně vykašlávat krev, Robert zjistí, jak vážně je nemocná. Otto okamžitě vyhledá jejího lékaře profesora **Jaffého** a riskantní jízdou jej přiveze k Pat. Robert se dozvídá, že nemoc zasáhla obě její plíce a Pat se již dříve léčila v sanatoriu. Po částečném zotavení se vrátí domů, ale na podzim musí znovu odjet do horského sanatoria. Současně se dál zhoršuje finanční situace autodílny a Robert si znovu přivydělává jako pianista v Café International.

V lednu se vyhrotí politické poměry ve městě. Dochází ke střetům a Gottfried se účastní politických schůzí. Po jedné z nich je na ulici **zastřelen** skupinou mladíků a téměř okamžitě umírá. Otto odmítne policii popsat pachatele, protože chce kamaráda pomstít. Vraha později vypátrá Gottfriedův přítel Alfons a při přestřelce jej zabije. Finanční problémy mezitím dosáhnou vrcholu a v únoru musí být autodílna prodána.

Krátce nato přijde Robertovi od Pat telegram se slovy **„Robby, přijeď brzy.“** Robert s Ottou okamžitě odjedou do sanatoria. Robert chce u Pat zůstat, ale nemá dostatek peněz. Otto mu proto slíbí pomoc a později Robert zjistí, že kvůli němu prodal jejich milovaného **Karla**. Patriciin stav se však nadále zhoršuje. Robert zůstává u ní až do konce. Když jí v posledních chvílích vadí tikání jeho hodinek, rozbije je o zeď, jako by chtěl zastavit čas. Pat nakonec **umírá těsně před svítáním**, drží Roberta za ruku a on po její smrti zůstává u jejího těla až do rána.

### Souvislosti, aktuálnost, divadelní, filmové zpracování

- **Filmové zpracování:** americký film *Three Comrades* z roku 1938 v režii Franka Borzage.
- V hlavních rolích se objevili Robert Taylor, Franchot Tone, Robert Young a Margaret Sullavan.
- Na scénáři pracoval mimo jiné spisovatel Francis Scott Fitzgerald.
- Margaret Sullavan byla za roli Pat Hollmannové nominována na Oscara za nejlepší ženský herecký výkon.
- Dílo zůstává aktuální díky tématům přátelství, lásky, války, společenské nejistoty a politického násilí.

**Zhodnocení, vlastní názor**

Podle mě to byl úžasný příběh a silná ukázka toho, jak pevné přátelství a vztah mohou mezi lidmi vzniknout. Hlavní postavy jsou ochotné se pro druhé skutečně obětovat a udělat pro své blízké téměř cokoli. Kniha byla také velmi poutavá a napínavá a těžko se od ní odtrhávalo. Já osobně bych byla mnohem radši, kdyby příběh dopadl lépe, ale i s tímto tragickým koncem se mi kniha líbila.